

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародних відносин і політичної
філософії

Протокол №1 від 02.09.2024 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної
роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

**СИСТЕМИ ГЛОБАЛЬНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)**

Галузь знань	всі
Спеціальність	всі
Освітній рівень	Третій (освітньо-науковий) рівень
Освітня програма	всі

Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник(и):

д.філос.н., проф.

д.політ.н., проф.

д.філос.н., проф.

В.о. завідувача кафедри
міжнародних відносин і
політичної філософії

Олег КУЗЬ

Олександр РОМАНЮК

Михайло ТРЕБІН

Дмитро КОРОТКОВ

**Харків
2024**

ВСТУП

Турбулентність, невизначеність, стохастичність сучасного світу є домінантними рисами геополітичної картини як сьогоденної реальності, так і найближчого майбутнього людства, в цих умовах поширюються намагання тих або інших акторів міжнародних відносин змінити існуючий світовий порядок, перекроїти мапу світу. Тому проблеми глобальної та регіональної безпеки стають надалі все більш значущими та доленосними, від них залежить наше майбутнє. Забезпечення миру, подолання жахів реальних і можливих війн, боротьба з міжнародним тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення, іншими деструктивними чинниками розвитку людства були, є й будуть головним завданням світової спільноти та кожної окремої нації на нашій планеті. Для цього й створюються системи глобальної та регіональної безпеки, відшуковуються механізми забезпечення сталого розвитку цивілізації, виробляються стратегії глобальної, регіональних і національних безпек. Навчальна дисципліна «Системи глобальної та регіональної безпеки» є важливим інструментом у підготовці фахівців, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми професійної діяльності у сфері міжнародних відносин, міжнародної безпеки, зовнішньої політики та міжнародних комунікацій, формувати стратегію національної безпеки держави, що відповідає її національним інтересам і мегатрендам розвитку цивілізації.

Метою викладання навчальної дисципліни «Системи глобальної та регіональної безпеки» є формування здатності використовувати знання про системи глобальної та регіональної безпеки, мегатренди розвитку цивілізації, місце та роль держави в системі глобальної та регіональної безпеки, особливості міжнародних комунікацій в турбулентному середовищі та методи досліджень в галузі міжнародних відносин задля проведення власних наукових досліджень.

У якості *завдань* опанування дисципліни «Системи глобальної та регіональної безпеки» постають:

- оволодіння концептуальними та методологічними знаннями, дослідницькими навичками, достатніми для проведення наукових і прикладних досліджень;
- створення теоретико-методологічного підґрунтя для оволодіння вміннями та навичками аналізу особливостей процесу забезпечення глобальної та регіональної безпеки в умовах глобалізації;
- дослідження процесу розвитку системи глобальної та регіональної безпеки та виявлення основних передумов ефективної взаємодії країн щодо мирного урегулювання спірних питань і розбіжностей в міжнародних відносинах в умовах турбулентного світу;

– розуміння природи загроз глобальної та регіональної безпеці та набуття вмінь та навичок щодо формування стратегій мінімізації їх впливу на розвиток міжнародних відносин;

– аналіз та застосування концептуальних моделей, наукових доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальних постулатів та теорій, парадигм міжнародно-політичної науки для розробки стратегії національної безпеки України;

– опанування навичками формулювання та перевірки гіпотез; використання для обґрунтування висновків належних доказів, зокрема, результатів теоретичного аналізу та емпіричних досліджень;

– оволодіння загальними принципами та методами соціально-політичних наук, а також методологією наукових досліджень, застосування їх у власних дослідженнях у сфері міжнародних відносин;

– застосування знань про системи глобальної та регіональної безпеки в освітньому процесі; наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення викладання спеціальних навчальних дисциплін у закладах вищої освіти.

Предметом навчальної дисципліни є феномен безпеки на регіональному та глобальному рівнях.

Об'єктом навчальної дисципліни є система міжнародних відносин.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна:

Компетентності	Результати навчання
Здатність використовувати знання про сучасні парадигми, теоретичні напрями, концепції та методи досліджень в галузі міжнародних відносин, політичних та соціальних наук	Мати передові концептуальні та методологічні знання, дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на межі предметних галузей з урахуванням сучасних тенденцій та трендів останніх досягнень світової науки.
Здатність до аналітичного мислення та практичних навичок систематизації інформації з метою обробки великих масивів даних, здійснення оцінювання та прогнозування міжнародних відносин	Розробляти, реалізовувати та здійснювати управління науковими проектами, які дають можливість розв'язувати комплексні проблеми у сфері міжнародних відносин, створювати нове цілісне знання з врахуванням соціокультурних, економічних, екологічних та правових аспектів на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності, забезпеченням прав інтелектуальної власності щодо результатів проектів

Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати наукові дослідження актуальних проблем міжнародних відносин, визначати наукові проблеми, готувати аналітичні матеріали та наукові доповіді, здійснювати їх оприлюднення	Аналізувати та застосовувати концептуальні моделі, науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальні постулати та теорії, парадигми міжнародно-політичної науки, новітні підходи до функціонування і розвитку світової політики та міжнародних відносин
Здатність інтегрувати знання з різних галузей, застосовувати системний підхід і враховувати неполітичні аспекти при розв'язанні комплексних проблем міжнародних відносин та проведенні досліджень	Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з міжнародних відносин з використанням сучасного наукового інструментарію
Здатність аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати міждисциплінарних наукових досліджень у сфері міжнародних відносин та світової політики	Глибоко розуміти загальні принципи та методи соціальних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері міжнародних відносин, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Система глобальної безпеки

Тема 1. Архітектура безпеки в системі міжнародних відносин

Поняття глобальної безпеки як інструменту підтримання та відтворення міжнародного порядку, гарантування суверенітету, територіальної цілісності, міжнародної суб'єктності всім державам. Еволюція підходів до визначення сутності глобальної безпеки. Логічний та конкретно-історичний підходи до дослідження глобальної безпеки. Спрямованість глобальної безпеки на створення ефективних гарантій миру та сприятливих умов для розвитку всіх держав. Принцип колективної (кооперативної) безпеки – об'єднання держав для відповіді агресору та відмову від війни як політичного засобу. Основний парадокс системи колективної безпеки: антиномія Н. Макіавеллі та І. Канта. Глобальний та регіональний рівень колективної безпеки. Інституціоналізація колективної безпеки, створення та функціонування оборонних альянсів (ООН, НАТО). Делегування національними державами безпекових функцій оборонним альянсам і наднаціональним організаціям. Детермінованість ефективності колективної

міжнародної стабільності, міжнародного порядку та функціонуванням безпекових міжнародних режимів. Трансформація систем міжнародної колективної безпеки в умовах транзитивності міжнародної системи. Інформаційна сфера системи глобальної безпеки. Міжнародна турбулентність, глобальний хаос – загрози системі глобальної безпеці держав. Засоби забезпечення глобальної безпеки (силові, нормативні, організаційні).

Тема 2. Універсальна система колективної безпеки в рамках ООН

Поняття універсальної системи колективної безпеки та її еволюція в ХХ ст. Внесок Ліги Націй в формування системи колективної безпеки. Основні елементи системи колективної безпеки. Концепція системи колективної безпеки ООН. Органи ООН з підтримки миру та безпеки (Рада Безпеки, Генеральна Асамблея, Міжнародний суд ООН). Роль Статуту ООН у праві міжнародної безпеки. «Збройні сили ООН». Роль миротворчих сил ООН у реалізації концепції колективної безпеки. Міжнародно-правові аспекти створення системи колективної безпеки. Поняття джерел права колективної безпеки. Система джерел права колективної безпеки. Міжнародні договори – основне джерело права колективної безпеки. Рішення (акти) міжнародних організацій – як джерело права колективної безпеки. Напрями створення ефективної системи колективної безпеки: військовий, економічний, політичний. Моделі колективної безпеки. Можливості міжнародних організацій у формуванні системи колективної безпеки. Потенціал глобальної безпеки. Проблеми ефективності системи міжнародної безпеки сучасного світу, чинники, що унеможливають її формування.

Тема 3. Світовий порядок та проблеми глобальної безпеки

Глобалізація як ключовий чинник міжнародних відносин другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Еволюція мондіалістських ідей протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Основні концепції перспектив формування світового уряду (Ж. Атталі, К. Санторо, А. Етціоні). Міжнародна політика провідних центрів сили протягом 1990-х - початку 2000-х рр. (США, ЄС, Японія, Китай, Індія, Росія). Конфігурація нового світопорядку: варіанти після падіння СРСР: однополярний світовий лад: гегемонія супердержави США?; політичне піднесення Китаю: повернення до біполярності?; стратегічна тенденція після 11 вересня 2001 р.: багатополарний світ? Діяльність провідних інститутів глобалізації: «Великої сімки», «Великої двадцятки», ОЕСР у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Діяльність міжнародних фінансових і торгівельних організацій у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Політика міжнародного розвитку та відносини Північ-Південь у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Сучасний світовий порядок і глобальна безпека: співвідношення і зв'язок. Роль релігії у міжнародних відносинах у постбіполярну епоху. Цифрова епоха та її вплив на глобальну безпеку.

Тема 4. Деструктивні мегатренди сучасності та їх вплив на глобальну безпеку

Цілісність сучасного світу та школи глобалістики. Глобалізаційні процеси, як загроза міжнародній безпеці: конфлікт цінностей, загострення геополітичного суперництва та боротьба за ресурси, нерівномірність соціально-економічного розвитку та маргіналізація країн і регіонів; ерозія державності; інформаційні технології впливу на безпеку держави; глобалізація криміналу; нелегальна міграція та неврегульованість прикордонного режиму. Глобальні виклики міжнародній безпеці. Основні деструктивні чинники, які впливають на глобальну безпеку. Демографічні проблеми людства та шляхи їхнього вирішення. Світова продовольча безпека. Еволюція підходів до вирішення проблем міжнародної продовольчої безпеки. Класифікація регіонів за рівнем продовольчої безпеки. Екологічні проблеми людства та шляхи їхнього вирішення. Тріада загроз: збройні конфлікти, міжнародний тероризм, поширення зброї масового ураження та засобів її доставки. Війна як головний деструктивний мегатренд сучасності. Проблема відвернення третьої світової війни та роль глобальної безпеки в цьому процесі. Особливості сучасних воєн. «Асиметричні» війни. Конфлікти низької інтенсивності. «Гібридні» війни. Проксі-війна. Інформаційні війни. Тероризм як загроза глобальній безпеці. Підвищення небезпеки техногенних катастроф, поширення зброї масового знищення, незаконної торгівлі людьми та наркоторгівлі як наслідок діяльності організованого міжнародного тероризму. Ядерна зброя та проблеми ядерного стримування.

Тема 5. Держава в системі глобальної безпеки

Держава як головний суб'єкт в системі забезпечення глобальної безпеки. Національна безпека як частина основного, постійного національного інтересу держави. Національні інтереси держави та глобальна безпека. Основи та мотивації безпекової політики держав, пов'язані з їх геополітичним положенням. Співвідношення національної, регіональної та глобальної безпеки. Роль зовнішньополітичних традицій великих держав в обґрунтуванні різними внутрішньополітичними силами моделей їх поведінки на міжнародній арені. Традиції ізоляціонізму та глобалізму США, самобутності Китаю та месіанству Росії та їх прояви в сучасній міжнародно-політичній практиці цих країн. Трансформація ролі держави в міжнародних відносинах у другій половині XX – на початку XXI ст. та зростання впливу недержавних акторів. Роль і місце України в новому геополітичному просторі. Україна в системі глобальної безпеки.

Змістовий модуль 2. Системи регіональної безпеки

Тема 6. Регіональна безпека

Регіони та регіональні підсистеми, критерії їх виокремлення. Міжнародно-політичний регіон. Утворення регіону за М. Кітінгом, Б. Хеттне і Ф. Содербаумом. Регіональна ідентифікація як чинник формування системи колективної безпеки. Поняття регіональної безпеки. Елементи регіональної безпеки. Поняття системи регіональної безпеки. Регіональна безпека як складник потенціалу іміджу території. Основні принципи формування систем регіональної безпеки. Політичні та правові засоби забезпечення регіональної безпеки. Етапи розвитку процесів регіональної безпеки. Регіональна безпека як складова національної безпеки. Активізація периферійних зон після краху біполярної структури міжнародних відносин. Особливості створення системи регіональної безпеки в регіонах світу. Характеристика моделей міжнародної безпеки регіонів світу: європейська, близькосхідна, азійсько-тихоокеанська, центральноамериканська, північноамериканська. Регіоналізація як модель побудови нової ієрархії міждержавних відносин за принципом лідерства. Боротьба за лідерство як ресурс регіоналізації. Безпека держав-учасників регіону: контекст регіоналізації. Варіанти співпраці в галузі регіональної безпеки. Регіональні та міжнародні організації: співпраця в галузі безпеки. Сучасні виклики для систем регіональної безпеки.

Тема 7. Система європейської безпеки

Особливості цивілізаційного розвитку європейської регіональної підсистеми. Субрегіони Європи: Західна Європа, Північна Європа, Центрально-Східна Європа, Південна Європа. Основні етапи формування системи європейської безпеки. Основні концепції європейської безпеки: «концерт європейських інститутів», концепція «взаємодоповнюючих інститутів», «натоцентризм». «Колективна безпека» і «коопераційна безпека». Європейська система безпеки та оборони. Органи та організації які входять до системи європейської безпеки. Напрямки еволюції Спільної зовнішньої політики і політики безпеки (Common foreign and security policy - CFSP), Європейської політики безпеки і оборони (European security and defence policy - ESDP). Роль ЄС у побудові регіональної системи безпеки. Співпраця ЄС з НАТО, як гарантом безпеки в Європі. Євроатлантизм. Роль ОБСЄ. Пріоритетні напрямки діяльності ОБСЄ з підтримки безпеки та миру. Місце України в системі європейської безпеки. Глобальні, регіональні і субрегіональні виклики та загрози європейській безпеці. РФ як загроза загальній європейській безпеці.

Тема 8. Системи колективної безпеки американського регіону

Міжнародний союз американських республік як прообраз сучасної системи міжамериканської колективної безпеки. Організація американських держав (ОАД), її структура та функції у сфері миру та безпеки. Міжамериканська комісія з питань зв'язку, Міжамериканський комітет боротьби з тероризмом, Нарада міністрів юстиції і міністрів або генеральних прокурорів Північної і Південної Америки.

Співробітництво Організації американських держав та Сполучених Штатів Америки у сфері інформаційної безпеки. Проблема регіональної нестабільності як дисфункція ОАД. Північна Америка як особлива регіональна підсистема. Підходи США до проблем регіональної безпеки: неоізоляціонізм, «вибіркове залучення», «узгоджена безпека». Сфери американських регіональних інтересів у «Стратегії національної безпеки США». Нові підходи США до забезпечення регіональної безпеки після 11 вересня 2001 року. Концепція «вісі зла». Розвиток інтеграційних процесів у Латинській Америці. Регіональні центри Латинської Америки та їх роль у забезпеченні регіональної безпеки. Вплив НАТО на стан і перспективи розвитку середовища безпеки американського регіону.

Тема 9. Особливості систем колективної безпеки держав Азії

Регіональна та субрегіональна безпека в Азії. Азійські держави між «полюсами сили»: можливості переходу від геополітичного суперництва до співробітництва в забезпеченні безпеки в Азії. Локальні системи колективної безпеки Азії. Безпекові принципи в діяльності Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН). Концепція «співтовариства безпеки» АСЕАН як геополітична модель національної безпеки. Регіональний форум АСЕАН. Участь держав-членів АСЕАН у антитерористичній боротьбі. Військово-політичні доктрини країн-учасниць АСЕАН. Роль КНР в системі колективної безпеки держав Азії. Проблеми безпеки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР). Особливість інституційного забезпечення безпеки в АТР. Проблеми регіональної безпеки в Південній Азії. Регіональний баланс сил. Ліга арабських держав (ЛАД) і міжарабська система колективної безпеки. Структурно-функціональна характеристика Ради Спільної оборони Ліги арабських держав. Проблеми реалізації норм Договору про спільну оборону ЛАД в сучасних міжнародних відносинах. Проблеми регіональної безпеки на Близькому Сході. Проблеми безпеки в зоні Перської затоки. Стратегічна значимість регіону для стабільності міжнародних відносин. Проблеми безпеки в регіоні Центральної Азії. Особливості регіональної безпеки Австралії та держав Океанії.

Тема 10. Система колективної безпеки країн Африки

Загальна характеристика проблем безпеки в країнах Африки. Організація африканської єдності (ОАЄ). Форми та результати діяльності ОАЄ щодо ліквідації колоніалізму та расистських режимів в Африці. Робота ОАЄ в сфері економічної безпеки регіону – «Лагоський план дій». Роль Африканського Союзу (АС) в забезпеченні миру та безпеки. Рада з миру та безпеки АС. Специфіка застосування Африканських резервних сил постійної готовності (АРСПГ). Взаємодія Африканського союзу з ООН щодо забезпечення безпеки. Проблеми реалізації безпекових заходів в африканському регіоні.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назви тем	Практичне застосування навчальних технологій
Тема 1. Архітектура безпеки в системі міжнародних відносин	Дискусія на практичному занятті з питання «Основний парадокс системи колективної безпеки: антиномія Н. Макіавеллі та І. Канта»
Тема 2. Універсальна система колективної безпеки в рамках ООН	Міні-лекція: «Роль миротворчих сил ООН у реалізації концепції колективної безпеки».
Тема 3. Світовий порядок та проблеми глобальної безпеки	Дискусія на практичному занятті з питання «Яким буде світовий порядок у середині ХХІ століття?»
Тема 4. Деструктивні мегатренди сучасності та їх вплив на глобальну безпеку	Дискусія на практичному занятті з питання «Проксі-війна: міф чи реальність сьогодення?»
Тема 5. Держава в системі глобальної безпеки	Міні-лекція: «Україна в системі глобальної безпеки ХХІ століття»
Тема 6. Регіональна безпека	Кейс-метод «Регіоналізація як модель побудови нової ієрархії міждержавних відносин за принципом лідерства (на прикладі певних регіонів планети)»
Тема 7. Система європейської безпеки	Проблемна лекція «Глобальні, регіональні та субрегіональні виклики та загрози європейській безпеці у ХХІ столітті»
Тема 8. Системи колективної безпеки американського регіону	Міні-лекція: «Регіональні центри Латинської Америки та їх роль у забезпеченні регіональної безпеки».
Тема 9. Особливості систем колективної безпеки держав Азії	Дискусія на практичному занятті з питання «Яка роль КНР в системі колективної безпеки держав Азії?»
Тема 10. Система колективної безпеки країн Африки	Презентація наукової розвідки за темою дисертації

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1-10	Вивчення лекційного матеріалу
Тема 1-10	Підготовка до практичних (семінарських) занять
Тема 1-10	Виконання індивідуальних завдань
Тема 1, 3, 4, 9	Опрацювання дискусійних питань
Тема 6	Опрацювання кейсу
Тема 9	Підготовка до контрольної роботи
Тема 10	Підготовка та презентація наукової розвідки

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Системи глобальної та регіональної безпеки» використовуються традиційні методики інформаційно-рецептивної та репродуктивної спрямованості, а також сучасні методи активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освітньо-наукового ступеня доктор філософії, які передбачають застосування таких навчальних технологій, як:

проблемні лекції, міні-лекції, дискусії, навчання через дослідження.

Словесні (лекція (Тема 1-10), проблемна лекція (Тема 7); міні-лекція (Тема 2, 5, 8)).

Наочні (демонстрація (Тема 1-10)).

Практичні (практична робота (Тема 1-10), семінар-дискусія (Тема 1, 3, 4, 9), кейс-метод (Тема 6), презентація наукової розвідки за темою дисертації (Тема 10)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Система оцінювання сформованих компетентностей у здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські (практичні) заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у аспірантів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Контрольні заходи включають:

– поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів

(максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу отримати залік – 60 балів);

– семестровий контроль, що проводиться у формі заліку.

Порядок проведення поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Поточний контроль успішності навчання здійснюється у формі:

– наукового повідомлення (аналітичної доповіді) за заданою тематикою – 6 разів за семестр на семінарських заняттях, усно. Максимальна оцінка за доповідь – 5 балів (5-бальна система оцінювання, усього 30 балів за семестр); її можна отримати, якщо доповідь має логічну структуру, висновки є аргументованими, теоретичний матеріал викладений вільно із розумінням основних понять;

– участі у дебатах із запропонованої проблематики – 4 рази за семестр на семінарських заняттях, усно. Максимальна оцінка за дискусію – 5 балів (5-бальна система оцінювання, усього 20 балів за семестр);

– письмової контрольної роботи – 1 раз за семестр на передостанньому семінарському занятті. Максимальна оцінка – 10 балів (10-бальна система; усього 10 балів за семестр);

– тестування за змістовими модулями – 2 рази за семестр на 6 та 10 семінарських заняттях. Максимальна оцінка – 10 балів (10-бальна система; усього 20 балів за семестр);

– презентації наукової розвідки (за темою дисертаційного дослідження) на семінарському занятті – один раз за семестр. Максимальна оцінка – 20 балів (20-бальна система; усього 20 балів за семестр).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Системи оцінювання, що використовуються, наведено нижче.

Критерії оцінювання наукового повідомлення (аналітичної доповіді) за заданою тематикою та участі у дебатах із запропонованої проблематики

5-бальна система оцінювання

Ступінь виконання	Бал
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний / практичний матеріал у повному обсязі	5
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	4
Відповідь в цілому правильна, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	3
Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	2
Відповідь виявляє лише загальне ознайомлення здобувача з проблематикою	1

питання; самостійність мислення та висновки відсутні	
--	--

Критерії оцінювання письмової контрольної роботи
10-бальна система оцінювання

Ступінь виконання	Бал
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний / практичний матеріал у повному обсязі	10
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	9
Відповідь в цілому аргументована, відтворює самостійність мислення, але бракує систематизації. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	8
Відповідь в цілому правильна, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	7
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо	6
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але бракує аргументованих висновків; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	5
Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлено певні труднощі при оперуванні теоретичним / практичним матеріалом	4
При відповіді на питання допущено суттєві помилки, які впливають на зміст; самостійність мислення виявлена лише частково	3
Відповідь виявляє лише загальне ознайомлення здобувача з проблематикою питання; самостійність мислення та висновки відсутні	2
Відповідь фактично не має перетину зі змістом питання	1

Критерії оцінювання наукової розвідки (за темою дисертаційного дослідження)
20-бальна система оцінювання

Ступінь виконання	Бал
Текст неперевершений, виявляє глибину та оригінальність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом наукова розвідка оцінюється як зразкова. Висновки є приголомшливо обґрунтованими та доведеними. Застосовується зміст класичних (фундаментальних) праць з міжнародно-політичної науки; блискуче відтворюється дискурс «світу політичного». Перфектним є розуміння міждисциплінарних зв'язків політичної науки із соціологією, економікою, правом тощо. Наводяться джерела міжнародного права, згадуються міжнародні угоди/договори	20
Текст неперевершений, виявляє глибину та оригінальність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом наукова розвідка оцінюється як зразкова. Висновки є приголомшливо обґрунтованими та доведеними. Застосовується зміст класичних (фундаментальних) праць з міжнародно-політичної науки; блискуче відтворюється дискурс «світу політичного». Є розуміння	19

міждисциплінарних зв'язків політичної науки із соціологією, історією, економікою, правом тощо. Наводяться джерела міжнародного права, згадуються міжнародні угоди/договори	
Текст справляє враження, виявляє глибину та оригінальність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом наукова розвідка оцінюється як зразкова. Висновки є обґрунтованими та доведеними. Застосовується зміст класичних (фундаментальних) праць з міжнародно-політичної науки; блискуче відтворюється дискурс «світу політичного». Є розуміння міждисциплінарності міжнародно-політичного простору. Наводяться джерела міжнародного права, згадуються міжнародні угоди/договори	18
Текст загалом справляє враження, виявляє глибину та оригінальність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом наукова розвідка оцінюється як відмінна. Висновки є ретельно обґрунтованими та доведеними. Застосовується зміст класичних (фундаментальних) праць з міжнародно-політичної науки; відтворюється дискурс «світу політичного». Є розуміння міждисциплінарності міжнародно-політичного простору. Наводяться джерела міжнародного права, згадуються міжнародні угоди/договори	17
Текст загалом справляє враження, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом наукова розвідка оцінюється як дуже добра. Висновки є у цілому обґрунтованими, застосовується аргументація. Згадуються класичні (фундаментальні) праці з міжнародно-політичної науки; підтримується дискурс «світу політичного». Фіксується міждисциплінарність міжнародно-політичного простору. Відображено джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	16
Текст загалом прийнятний, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом наукова розвідка оцінюється як добра. Висновки є в цілому обґрунтованими, застосовується аргументація. Бракує використання класичних (фундаментальних) праць міжнародно-політичної науки; дискурс «світу політичного» ретранслюється. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору фіксується частково. Відображено джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	15
Текст загалом прийнятний, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом наукова розвідка оцінюється як добра. Висновки є в цілому обґрунтованими, застосовується аргументація. Бракує використання класичних (фундаментальних) праць міжнародно-політичної науки; дискурс «світу політичного» маргіналізується. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору фіксується частково. Є згадка про джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	14
Текст загалом прийнятний, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом наукова розвідка оцінюється як добра. Висновки є в цілому обґрунтованими, застосовується аргументація. Класичні праці міжнародно-політичної науки майже не залучено; дискурс «світу політичного» маргіналізується. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору фіксується частково. Є згадка про джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	13
Текст потребує доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат наукової розвідки прийнятні; відтворено раціональність мислення. Висновки є в цілому обґрунтованими, застосовується аргументація. Класичні праці міжнародно-	12

політичної науки майже не залучено; дискурс «світу політичного» маргіналізується. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору фіксується частково. Є згадка про джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	
Текст потребує доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат наукової розвідки прийнятні; відтворено раціональність мислення. Висновки є частково обґрунтованими, є питання до аргументації. Класичні праці міжнародно-політичної науки майже не залучено; дискурс «світу політичного» маргіналізується. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору майже не фіксується. Є згадка про джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	11
Текст потребує доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат наукової розвідки прийнятні; відтворено раціональність мислення. Висновки є частково обґрунтованими, але аргументація не є переконливою. Класичні праці міжнародно-політичної науки майже не залучено; дискурс «світу політичного» маргіналізується. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору майже не фіксується. Є згадка про джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	10
Текст потребує суттєвого доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат розвідки прийнятні; відтворено раціональність мислення. Висновки є частково обґрунтованими, але аргументація не є переконливою. Класичні праці міжнародно-політичної науки не залучено; дискурс «світу політичного» маргіналізується. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору майже не фіксується. Є згадка про джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	9
Текст потребує суттєвого доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат розвідки оцінюються як задовільні; відтворено раціональність мислення. Висновки є частково обґрунтованими, відчутним є брак аргументації. Дискурс «світу політичного» майже не фіксується. Є згадка про джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	8
Текст потребує суттєвого доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат розвідки оцінюються як задовільні; раціональність мислення залишає бажати кращого. Обґрунтованість висновків залишає бажати кращого, відчутним є брак аргументації. Дискурс «світу політичного» не фіксується. Є згадка про джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори	7
Текст потребує суттєвого доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат розвідки оцінюються як задовільні; раціональність присутня лише частково. Обґрунтованість висновків залишає бажати кращого, відчутним є брак аргументації. Дискурс «світу політичного» не фіксується. Джерела міжнародного права, міжнародні угоди/договори не згадуються	6
Текст має бути перероблений. Логіка та понятійно-категоріальний апарат розвідки оцінюються як задовільні; раціональність присутня лише частково. Аргументація та доведення висновків залишилися поза увагою здобувача	5
Текст має бути перероблений. Логіка та понятійно-категоріальний апарат розвідки оцінюються як достатні, але раціональність розвідки сумнівна. Аргументація висновків майже не фіксується	4
Текст має бути перероблений. Логіка розвідки, розуміння понятійно-категоріального апарату оцінюються як мінімально достатні; принципи раціональності проігноровано	3
Текст неприйнятний. Розвідка виявляє практичну відсутність у здобувача самостійності мислення; здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутня	2

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Глобальна та національна безпека : підручник / [В. І. Абрамов та ін.]; за заг. ред. Г. П. Ситника ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Громад. орг. «Акад. нац. безпеки». Київ : НАДУ, 2016. 781, [2] с.
2. Отенко І. П., Москаленко Н. О., Азаренков Г. Ф. Теорія управління безпекою соціальних систем : навчальний посібник. Харків : Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 220 с. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/11712>

Додаткова

3. Герасіна Л. М., Требін М.П. «Злами світосистеми»: глобальні зрушення та гібридні виклики. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія* : зб. наук. пр. / редкол.: О. Г. Данильчан та ін. Харків : Право, 2020. № 4 (47). С. 72–93. DOI: <https://doi.org/10.21564/2075-7190.47.218961>
4. Загурська-Антонюк В. Ф. Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 17-18. С. 116-123.
5. Коротков Д. С., Кузь О. М., Кузь І. О. Польща у процесі практичної реалізації геополітичних проєктів у Центральній-Східній Європі. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2023. № 15(2). С. 105–113. DOI: <https://doi.org/10.15421/352349> URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32115>
6. Кучма Д. Я. До питання про поняття «глобальна безпека». *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2014. № 3-4. С. 3-13.
7. Міжнародна та європейська безпека : словник / [Гетьманчук М. П. та ін.] ; Нац. ун-т «Львів. політехніка», Ін-т гуманітар. і соц. наук. Львів : Сорока Т. Б. [вид.], 2023. 564, [51] с.
8. Погорська І. І. Глобальна безпека: потенціал для мультилатералізму у ХХІ ст. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2012. Вип. 18(спец. вип.). С. 189-195.
9. Требін М. П. Теорія безпеки: філософський дискурс. *Український соціум: соціально-гуманітарний аналіз сучасності та прогноз майбутнього* : матеріали ХХV Всеукр. наук.-практ конф., 4 червня 2024 р. / [редкол.: Требін М. П. (голова), Панфілов О.Ю., Прудников В. А. та ін.] ; ГО «Аналітичний центр сучас. гуманітаристики» ; Харків. асоц. політологів. Харків : Право, 2024. С. 40-48. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32938>

10. Турбулентність глобальних геополітичних процесів і проблеми національної безпеки : монографія / [О. М. Кириленко, М. А. Козловець, Г. Л. Рябцев та ін.] ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики. Харків : Право, 2025. 306 с. DOI: <https://doi.org/10.31359/9786178518905>
11. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ.: Тарас Цимбал (розд. 1-7) і Роман Корнута (розд. 8-36) ; [зі спец. передм. авт. до укр. вид.]. Київ : Наш формат, 2019. 607, [1] с.
12. Шамраєва В. М. Основні теоретичні підходи до дослідження еволюції концепту міжнародна безпека. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*. 2018. Вип. 8. С. 88-94.
13. Asian security in the age of globalization / edited by Lui Hebron. New York, NY : Routledge, Taylor & Francis Group, 2024. xiv, 174 p.
14. Davidzon I. Regional Security Governance in Post-Soviet Eurasia. Cham: Palgrave Macmillan, 2022. xiii, 204 p. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-82886-8>
15. Desmaele L. Europe's evolving role in US grand strategy : indispensable or insufferable? London ; New York, NY : Routledge Taylor & Francis Group, 2024. ix, 177 p.
16. Herasina L.M., Trebin M.P., Volianska O.V. Macrofluctuations of the international system under the influence of global turbulence and hybrid wars. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія* : зб. наук. пр. / редкол.: О.Г. Данильян (голова) та ін. Харків : Право, 2022. № 2 (53). С. 133–155. DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.53.258166>
17. Hough P. Understanding global security. 5th ed. New York : Routledge, 2023. 330 p.
18. Kane T. M., Falkovich N. E. Chinese grand strategy in the 21st century : according to plan? London ; New York, NY : Routledge Taylor & Francis Group, 2024. 255 p.
19. Paleri P. Revisiting National Security. Singapore: Springer, 2022. 1, 740 p. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-981-16-8293-3>
20. Werther-Pietsch U. Transforming Security: A New Balance-of-Power Doctrine. Cham: Springer, 2022. xxii, 180 p. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-87097-3>

Інформаційні ресурси

21. Атлантична рада США (Atlantic Council). URL: <http://www.atlanticcouncil.org>

22. Брукінгський інститут (The Brookings Institution). URL: <http://www.brookings.edu>
23. Женевський центр управління сектором безпеки (Geneva Centre for Security Sector Governance). URL: <https://www.dcaf.ch>
24. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=7>
25. Королівський інститут міжнародних відносин (The Royal Institute of International Affairs). URL: <https://www.chathamhouse.org>
26. Міжнародний інститут стратегічних досліджень (The International Institute for Strategic Studies). URL: <https://www.iiss.org>
27. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. URL: <https://niss.gov.ua/>
28. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua>
29. Рада. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>
30. Стокгольмський інститут досліджень миру (Stockholm International Peace Research Institute). URL: <https://www.sipri.org>
31. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна «Системи глобальної та регіональної безпеки». URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=11572>